

Medisch

Morbiditeit volwassenen wereldwijd

Uit onderzoek tussen 1970 en 2010 naar de sterftcijfers van mannen en vrouwen tussen de 15 en 59 jaar in 187 verschillende landen blijkt dat die door de tijd heen en tussen landen sterk uiteenlopen. Voor 2010 gelden als landen met de laagste sterftcijfers IJsland voor mannen (65 per 1.000) en Cyprus voor vrouwen (38 per 1.000). Het grootste risico lopen mannen (765 per 1.000) in Swaziland en vrouwen (606 per 1.000) in Zambia. In 40 jaar is de morbiditeit onder volwassenen sterk toegenomen in Afrikaanse landen ten zuiden van de Sahara (door de hiv-epidemie) en in landen die voorheen tot de Sovjet-Unie behoorden. De sterftcijfers van mannen en vrouwen in zuidoost Azië en van vrouwen in zuidelijk Azië lieten een sterke daling zien.

Onderzoekers Knoll Rajaratnam et al menen dat routinematig onderzoek naar morbiditeit ter voorkoming van voortijdige sterfte in deze leeftijdscategorie meer nadruk behoeft.

(Bron: *The Lancet* (doi: 10.1016/S0140-6736(10)60517-X)

Gelaatsuitdrukking muis verraadt pijn

Evenals mensen blijken muizen de spieren in hun gezicht aan te spannen als ze pijn hebben: de ogen sluiten en de huid eromheen trekt strak, de neus rimpelt, de wangen bollen, de oren worden plat in de nek gelegd en de snorharen gaan tegen elkaar aanliggen.

Voor een Canadees onderzoek werden muizen gefilmd voor, tijdens en na het toedienen van een injectie met azijnzuur. Naarmate de pijnprikkels toenamen, werd het effect sterker en het nam af bij pijnstilling. De gelaatsuitdrukkingen bij pijn weken af van die bij ziekte of stress.

Op basis van de resultaten is een 'mouse grimace scale' (MGS) opgesteld, waarmee volgens de onderzoekers nauwkeurig kan worden vastgesteld of een muis pijn lijdt en of pijnstillers bij muizen werken.

(Bron: *Ned Tijdschr Geneesk* 2010; 154: C581/*Nature Methods* (doi: 10.1038/nmeth.1455))

Doorbraak schisisonderzoek

Bij het Universitair Medisch Centrum St Radboud Nijmegen is ontdekt hoe een schisis ontstaat. Normaal gesproken groeien tijdens de ontwikkeling van het embryo de linker- en rechterhelft van palatum, maxilla en lip aan elkaar vast, alsof een rits wordt dichtgetrokken. Maar wanneer 2 belangrijke genen niet goed samenwerken, wordt die rits geblokkeerd door een dun huidlaagje en ontstaat schisis.

Jaarlijks worden in Nederland 400 kinderen geboren met schisis. Vrijwel altijd zijn meerdere operaties nodig om de opening te sluiten. Dat schisis ontstaat door een foutje tijdens de ontwikkeling van het embryo was wel bekend, maar de precieze oorzaak was tot dusver niet duidelijk. Transcriptiefactoren IRF6 en p63, 2 genen die de regio

voeren en andere genen in verschillende moleculaire en cellulaire processen aan het werk zetten, sturen de afbraak van een eencellig huidlaagje tussen de beide helften van palatum, maxilla en lip aan. Als dat laagje is verdwenen, kan de 'ritssluiting' worden dichtgetrokken. Falende communicatie tussen de transcriptiefactoren IRF6 en p63 leidt ertoe dat het dunne laagje cellen op de huid niet op tijd wordt afgebroken. Hierdoor groeien de beide helften niet aan elkaar en sluiten de lip en het palatum niet.

Onderzoekers Huiqing Zhou en Hans van Bokhoven van de afdeling Antropogenetica publiceerden hun onderzoek in het *Journal of Clinical Investigation*.

(Bron: Nieuws en media, UMC St Radboud)

Bewaartermijn patiëntendossiers verstreken

In 1995 is met de inwerkingtreding van de *Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst* (WGBO) wettelijk vastgelegd dat de vaste termijn voor het bewaren van patiëntendossiers 10 jaar bedraagt. In 2005 werd, omdat men vreesde dat patiëntendossiers massaal zouden worden vernietigd, door de Gezondheidsraad een termijn van 30 jaar bepleit. Het gevolg was dat de wetgever de bewaartermijn op 15 jaar stelde. Dat was een tijdelijke regeling. Zodoende konden partijen nog eens goed nadenken over de definitieve vormgeving van deze bewaarregeling. Op 1 april 2010 verstreek echter de termijn van 15 jaar

zonder dat bekend was wat de definitieve bewaartermijn is geworden. Richtlijnen op dit gebied zijn door het veld niet opgesteld en een kabinetsstandpunt is niet verschenen. Onderzoekers, patiëntenorganisaties en andere betrokkenen zijn ongerust omdat het bewaren van dossiers geld kost en zorginstellingen kunnen besluiten oude dossiers te vernietigen.

In zijn artikel 'Geknoei met de bewaartermijn' pleit mr. dr. J. Dute er voor de bewaartermijn via een noodwet met nog eens 5 jaar te verlengen, in de hoop dat in die periode een definitieve regeling wordt opgesteld. (ME)

(Bron: *Tijdschrift voor Gezondheidsrecht* 2010; 8: 167)

© Nationale Beeldbank/R. Wandel

Onduidelijkheden tandartsrekening

In de *Gezondgids* van de Consumentenbond is een onderzoek gepubliceerd over tandartsrekeningen. De conclusie is dat deze maar zelden uitblinken in duidelijkheid en dat patiënten dat toch voor lief nemen. Van de deelnemers aan het onderzoek die in het afgelopen halfjaar een tandartsrekening ontvingen, vindt ruim 64% de rekening

begrijpelijk tot zeer begrijpelijk. Slechts 6,5% vindt de rekening onbegrijpelijk tot zeer onbegrijpelijk en dat vooral door onduidelijke codes. De tarievenlijst van de Nederlandse Zorgautoriteit is maar bij 24% van de 813 ondervraagden bekend. (ME) (Bron: *GezondheidsGids*, juni/juli 2010)

Symposium orale functieleer en prothetische tandheelkunde

In het Universitair Medisch Centrum Groningen werd op 28 mei ter gelegenheid van het afscheid van prof. dr. Warner Kalk (zie Personalia) een symposium georganiseerd over orale functieleer en prothetische tandheelkunde. De sprekers gingen tevens in op de wenselijkheid van een differentiatieopleiding op het gebied van de restauratieve tandheelkunde.

Prof. dr. Frank Abbas opende het congres en de uit Finland afkomstige professor Timo Närhi beet met zijn presentatie het spits af. Op basis van zijn internationale ervaringen vergeleek hij opleidingen in de prothetische tandheelkunde in de Verenigde Staten en Europa. Belangrijke conclusie was dat een dergelijke opleiding integere autorisatie en internationale harmonisatie behoeft.

Prof. dr. Rien van Waas sprak zich vervolgens uit voor een gedetailleerd stappenplan voor diagnostiek en behandelplanning voor gemutileerde dentities en beschreef de stappen in de begeleiding van de patiënt die nodig zijn voor een zorgvuldig en toekomstgericht behandelplan.

Kaakchirurg dr. Wouter Kalk (inderdaad: zoon van) belichtte met digitaal beeldmateriaal de voordelen van toepassingen van driedimensionale opnamen in de implantologie. Tegelijkertijd temperde hij onrealistische verwachtingen.

Na een terugblik op een lange vriendschap met Warner Kalk ging prof. dr. Cees de Baat in op de diagnostiek en prothetische behandeling van 60.000 kwetsbare ouderen in verzorgings- of verpleeghuizen in Nederland. Hij pleitte voor preventieve zorg en afstemming van de mondzorg op ouderen en hun verzorgenden. Een hoge mate van welbevinden en optimale functionaliteit zouden daarbij het streven moeten zijn.

Tijdens het middagprogramma lag de nadruk op de behandelaspecten van de restauratieve en prothetische tandheelkunde. Prof. dr. Daniël Wismeijer besteedde aandacht aan implantaatgedragen gebitsprothesen en de betaalbaarheid daarvan. Hij stelde dat in het rijke westen de implantaatgedragen overkappingsprothese de behandelingsstrategie van eerste keuze zou moeten zijn.

Prof. dr. Nico Creugers vroeg zich hardop af of vaste indirecte prothetische constructies nog wel van deze tijd zijn. Hij kwam tot de slotsom dat, als wordt voldaan aan criteria van effectiviteit, doelmatigheid en geschiktheid, indirecte prothetische constructies nog altijd passend kunnen zijn.

Prof. dr. Henny Meijer overwoog of in de toekomst meer sprake zal zijn van vaste prothetische constructies op implantaten en concludeerde dat die toekomst al is aangebroken. Prof. dr. Albert Feilzer ging als laatste genodigde in op variabelen (patiënt, materiaal, instrumenten, vaardigheden) die van invloed zijn op de keuze voor de verschillende restauratiematerialen binnen de prothetische tandheelkunde. Professor Kalk zelf besloot het symposium met zijn afscheidscollege 'Van doen naar denken' (zie Personalia).

Op de vraag over hoe de differentiatieopleiding op het gebied van de restauratieve tandheelkunde eruit zou moeten zien, kwam van de sprekers geen eenduidig antwoord. De fundamentele kennis zou onderdeel moeten vormen van de basisopleiding tandheelkunde. Echter, of er vervolgens sprake zou moeten zijn van een differentiatieopleiding is onder meer afhankelijk van vragen omtrent uitholling van het werk van de algemeenpracticus en de uitzonderlijke profilering van weer een nieuwe differentiatie.

Tandheelkundig

Oudste bijtsporen van zoogdieren

Op een groot dinosaurusknekelhof nabij Alberta in Canada vonden paleontologen uit de Verenigde Staten en Canada 75 miljoen jaar oude bijtsporen op de fossiele overblijfselen van een triceratops (een dinosaurus die op een neushoorn leek) en een champosaurus (een reptiel dat op een krokodil leek.) De perfect bewaard gebleven afdrukken zijn afkomstig van een soort knaagdier dat zelf ongeveer 35 miljoen jaar geleden zou zijn uitgestorven. Bijtsporen van dinosaurussen op de botten van andere dinosaurussen zijn veelvoorkomend, maar de bijtsporen van deze zoogdieren op de dinosaurusbotten zijn de oudste die ooit werden aangetroffen. De wetenschappers veronderstellen in het onderzoek dat de botten een voedings-supplement waren voor de knaagdiere. (Bron: *Journal of Paleontology* 2010; 84: 681-694)

Accreditatie en registratie voor bij- en nascholing

Voor een juiste registratie van accreditatiepunten voor bij- en nascholing dient een aanvraag te worden ingediend bij accreditatieorganen die voor de tandheelkunde werkzaam zijn, zoals het Q-Keurmerk® (www.q-keurmerk.nl). Het Kwaliteitsregister Tandartsen (KRT; www.krt.nu) kan helpen bij het bepalen van het aantal punten dat aan deelnemers kan worden verstrekt. Tandartsen die zich inschrijven bij het KRT verplichten zich binnen 5 jaar 120 bij- en nascholingspunten te behalen. De helft daarvan moet bestaan uit geaccrediteerde punten. Als cursusaanbieders geaccrediteerde punten aan hun deelnemers willen verstrekken, moet hun bij- en nascholing worden geaccrediteerd door een accreditatieorgaan. Vervolgens worden dan de verstrekte punten geregistreerd door het Kwaliteitsregister Tandartsen.

Prothese Winston Churchill geveld

De partiële gebitsprothese die werd gemaakt voor Winston Churchill gaat deze zomer onder de hamer in Norfolk, Groot-Brittannië. De zoon van de tandtechnicus die de reserveprothese voor de voormalig premier vervaardigde, biedt hem ter veiling aan. De schatting is dat tot 5.000 pond sterling zal worden geboden. (Bron: BBC News)

Personalia

Indrukwekkende carrière

Op 28 mei onthaalde prof. dr. Warner Kalk tijdens een symposium ter gelegenheid van de afsluiting van zijn 40-jarige loopbaan in de tandheelkunde vakgenoten, familie, vrienden, studenten en patiënten op een afscheidscollege.

In 1970 behaalde Kalk aan de Rijksuniversiteit Groningen zijn tandartsdiploma. Vervolgens werkte hij 15 jaar als universitair (klinisch) docent aan de opleiding Tandheelkunde van de Vrije Universiteit Amsterdam en promoveerde hij daar op zijn proefschrift 'Het kunstgebit een blij bezit?'. Van 1985 tot 1998 was hij hoogleraar in de Restauratieve Tandheelkunde aan de toenmalige Katholieke Universiteit Nijmegen. In 1998 werd hij benoemd tot hoogleraar en hoofd van de afdeling Orale Functieer en Prothetische Tandheelkunde van de opleiding Tandheelkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Het afscheidscollege was getiteld 'Van doen naar denken'. De scheidende hoogleraar, die ongeveer eenderde van alle tandartsen in het land op enig moment als student in zijn collegezaal heeft gehad, schetste een indruk-

wekkende carrière waarin ideeën over tandheelkunde ingrijpend veranderden. Van het veelvuldig uitvoeren van extracties en aanbrengen van amalgaamrestauraties ("het kwik zat tussen de vloerdelen"), via groeiende aandacht voor de persoonlijke behoeften van de patiënt en de communicatie daarover ("pas op met het behandelen van tevreden patiënten") naar complexe behandelplannen. Bij voorkeur verleent de hedendaagse mondarts daarbij zelf routinezorg en verwijst hij verder de patiënt naar de juiste specialismen, als een spin in het multidisciplinaire web van de tandheelkunde. Na afronding van het college werd hem namens de Raad van Bestuur van het Universitair Medisch Centrum Groningen een zogeheten 'UMCG-kikker' uitgereikt voor zijn buitengewone inzet en doorzettingsvermogen. Tot besluit kwam vanuit de gemeente Haren, waar Kalk woont, burgemeester Mark Bouman om Kalk namens hare majesteit de koningin de versierselen op te spelden die behoren bij zijn benoeming tot officier in de Orde van Oranje Nassau.

Prof. dr. Warner Kalk (met dank aan Archigenes).

Promoties

B.A. Hassan

Aan het Academisch Centrum Tandheelkunde in Amsterdam promoveerde op 17 juni Bas-sam Abdulsstar Hassan op zijn proefschrift 'Applications of cone beam computed tomography in orthodontics and endodontics'. Promotor was prof. dr. P.F. van der Stelt en copromotor dr. G.C.H. Sanderink. Hassan onderzocht potentiële klinische toepassingen van cone beam-computertomografie en vooral de nauwkeurigheid en haalbaarheid van toepassingen binnen de orthodontie en de endodontologie. Hij concludeert dat cone beam-computertomografie als veelbelovende technologie nieuwe inzichten zal verstrekken voor de diagnostiek en behandelplanning, maar dat ten aanzien van de beeldkwaliteit nog verscheidene problemen moeten worden opgelost om het volledige potentieel van de toepassing te kunnen benutten. De dissertatie kan in zijn geheel worden gedownload via VU-Dare.

N. Tymstra

Aan de Rijksuniversiteit Groningen promoveerde op 30 juni Nynke Tymstra op haar dissertatie 'Effects of dental implants on hard and soft tissue'. Haar promotors waren prof. dr. H.J.A. Meijer, prof. dr. G.M. Raghoobar en prof. dr. A. Vissink.

Tandarts Tymstra vergeleek de dentitie van 20 patiënten die 2 conventionele, naast elkaar gelegen vlakke implantaten hadden, met de dentitie van 20 patiënten die 2 nieuwe implantaten met een gewelfde vorm hadden. Een jaar na plaatsing was de botresorptie rond de gewelfde implantaten iets groter dan rond de vlakke, maar was er geen verschil in de mate waarin de gingiva was geslonken. Hoewel patiënten

vaak zeer tevreden bleken, concludeert Tymstra dat een voor-spelbaar resultaat, waarmee ook de mondarts tevreden is, moeilijk haalbaar is. De promovenda deed eveneens een pilotonderzoek waarin ze 5 patiënten met 2 vlakke implantaten naast elkaar vergeleek met 5 patiënten met 2 kronen op 1 implantaat. Deze laatste optie zou bij ruimtegebrek een oplossing kunnen bieden. Tymstra raadt aan de mogelijkheid van een implantaat met 2 kronen nader te onderzoeken.

Aanmelden voor Hokwerda Award

De tweejaarlijkse Hokwerda Award gaat naar een persoon, instelling of organisatie die zich buitengewoon verdienstelijk heeft gemaakt op het gebied van het verbeteren van de beroepsuitoefening en de arbeidsomstandigheden in de mondzorg. Bij de Hokwerda Award wordt ook een bedrag van € 15.000,- uitgereikt. De prijsuitreiking vond in juni 2009 voor het eerst plaats. De tweede Hokwerda Award is gericht op ergonomische organisatie van activiteiten in de tandartspraktijk. Inzendingen worden beoordeeld op algemene toepasbaarheid, praktische haalbaarheid, doelmatigheid en aantoonbare verbetering van de taakuitvoering. Aanmeldingen kunnen tot uiterlijk 31 december worden gestuurd naar www.hokwerda-award.nl.

‘Beautyshop’: cosmetiek tijdelijk geparkeerde trend

Cosmetiek (de kunst om de schoonheid van het lichaam te verhogen of behouden) heeft in de tandheelkunde altijd een belangrijke rol gespeeld. Zeker waar het om de tandvervangkunst ging, lieten alle culturen in hun hoogtijdagen daarvan knappe staaltjes zien. Op technisch gebied, met de beperkte middelen van toen, en op het terrein van camouflage, met het toenmalige gevoel voor schoonheid. Wat dat betreft is er niets nieuws onder de zon.

Wetenschap haaks op cosmetiek

Sinds de tandheelkunde zich heeft ontwikkeld tot een wetenschap is de cosmetiek op het tweede of misschien wel derde plan terechtgekomen. Onderzoek en kennis omtrent het ontstaan van mondziekten en bestrijding van de gevolgen daarvan komen centraal te staan. Het wordt een serieuze wetenschap met weinig ruimte voor modieus, cosmetisch gedoe.

De gebitsprothese werd vooral een hulpmiddel voor een goede spijsvertering, amalgaamvullingen in frontelementen vond men in de tijd van de ‘vliegende tandwolf’ acceptabel omdat cariës, hoe dan ook, moest worden behandeld. De tandheelkundestudent leerde dat als een jongeman, die kennis aan een meisje heeft gekregen, zich tot een tandarts wendt om zijn tanden toonbaar te laten maken, dat die dan vooral met de molaren moet beginnen. Anders komt hij niet meer terug want het gaat het jong alleen om zijn front. Kwestie van vraag of aanbod?

De orthodontie is in die periode ook vooral gericht op functieherstel en het voorkomen van bijvoorbeeld hypothetische kaakgewrichtsklachten. Nog steeds speelt volgens de wet- en regelgeving het cosmetische aspect een secundaire rol, extreme gevallen van lelijkheid daargelaten. Maar ook medio 2010 meldt universitair docent orthodontie Kuitert in het televisieprogramma Netwerk nog dat tegenwoordig sprake is van een hang naar perfectie die in gang is gezet door de cosmetische industrie. Volgens hem accepteert niemand meer dat hij een tekortkoming heeft, al is het maar 1 scheve tand.

In maart 2010 schrijft professor Ad de Jongh in *ACTA Quality Practice* dat het verlangen naar het aanbrengen van verandering van het uiterlijk mogelijk een symptoom is van een uiterst negatief zelfbeeld of een psychiatrisch ziektebeeld met de naam Body Dysmorphic Disorder (BDD). Hij adviseert zeer terughoudend te zijn ten aanzien van uitgebreide cosmetische behandelingen bij mensen met symptomen van BDD en hen te motiveren voor een verwijzing naar een deskundig hulpverlener: een psycholoog of psychiater. In een interview in *de Telegraaf* van 30 maart 2010 onder de titel ‘Gezonde glimlach van levensbelang’ geeft de directeur van de Nederlandse Vereniging van Mondhygiënist, Ellen Bol, aan dat ontstoken tandvlees, waarvan 3 op de 4 volwassenen wel eens last heeft, een rol speelt bij gezondheidsproblemen als hart- en vaatziekten, vroeggeboorten of complicaties bij diabetes mellitus. Nog steeds patiëntgericht dreigen met enge ziekten en grote gezondheidsrisico’s in plaats van cliëntgericht de cosmetiek noemen als motief voor een goede gebitsverzorging.

‘Beautyshop: back to basics’

Nederlanders zijn niet alleen mondgezonder geworden, maar ook mondgezinder. De waarde van een mooi gebit is geen punt van discussie meer. Men heeft er ook veel voor over, zowel wat betreft zelfzorg als wat betreft de professionele zorg.

De introductie van porselein en de adhesieve techniek zijn van grote invloed geweest op de cosmetische mogelijkheden van de restauratieve tandheelkunde. Het vak is er voor iedereen leuker op geworden.

Het bleken van de gebitselementen is al geen trend meer, maar het is wel een hype geweest waartegen tandartsen zich aanvankelijk, op wetenschappelijke gronden, hebben verzet. Nu doen ze graag mee. Kwestie van vraag en aanbod.

Het kunstgebit heeft zijn cosmetische waardering teruggekregen. En terecht. Draggers van gebitsprothesen weten dat natuurlijk altijd al, maar het is geen schande meer samen met de tandarts, tandprothe-

ticus of tandtechnicus de cosmetische lat hoog te leggen.

Televisieprogramma’s als ‘Make me beautiful’ hebben het lang zonder tandheelkundige inbreng moeten doen, maar die tijd is voorbij. Het cosmetisch herstel van het gebit scoort nu vaak beter dan cosmetische veranderingen die voor de kijker in het verborgene blijven.

In de editie van 17 maart 2010 bevatte dagblad *Metro* een compleet katern onder de titel ‘Zorg voor je mond’. Met de verkiezing van de mooiste mond van Nederland. Zonder DPSI-score.

Geparkeerde trend

De cosmetische waarde van het gebit is geen trend. Onze dentitie is een belangrijk fysiek visitekaartje en dat is altijd zo geweest. Tijdens een eenzijdig op gezondheid gericht wetenschappelijk interbellum is de aandacht voor cosmetiek tijdelijk geparkeerd geweest.

De tandheelkundige opleidingen in Nederland hebben alle drie een afdeling Orale Functieleer waar passende aandacht voor de cosmetische functie misschien wel nog het etiket trend mee zou kunnen krijgen.

J.D. van Foreest

Verwijzing

De actuele agenda, overige berichten en aanvullende personalia zijn te vinden op de website (www.nvtv.nl) en in de digitale Nieuwsbrief.